

UMELÁ INTELIGENCIA V OBLASTI BIBLIOGRAFIE SKÚSENOSTI SLOVENSKEJ NÁRODNEJ KNIŽNICE

MGR. RADOSLAV MASLÍK

✉ radoslav.maslik@snk.sk
Slovenská národná knižnica
www.snk.sk

The paper presents specific applications of artificial intelligence (AI) in the bibliographical work of the Slovak National Library. The author describes how AI can be used in the preparation of literature reviews, verifying bibliographic metadata, and the automated generation of bibliographic records based on data from the ISBN agency. The paper concludes with the vision of implementing a chatbot as a means for making information accessible to the public. Experience shows that AI can be an effective tool for increasing efficiency in bibliographic processes but it is still necessary for bibliographic data to be checked and validated by qualified personnel.

Keywords: artificial intelligence, bibliography, literature reviews, bibliographic records, practical recommendations, Slovak National Library

V posledných rokoch sa umelá inteligencia (AI) stala neoddeliteľnou súčasťou mnohých oblastí ľudskej činnosti – od zdravotníctva, cez dopravu až po priemysel a školstvo – a jej vplyv je prítomný vo všetkých uvedených oblastiach. Výnimkou nie je ani knižničná a informačná prax. S narastajúcim množstvom dát a zvyšujúcimi sa nárokmi na presnosť, rýchlosť a dostupnosť informácií sa aj knižnice, bibliografické agentúry a odborní pracovníci obracajú na AI ako na nástroj, ktorý môže zásadne zefektívniť ich činnosť. Tento článok prináša konkrétne príklady využitia AI v prostredí Slovenskej národnej knižnice (SNK), predovšetkým v oblasti tvorby rešerší, kontroly bibliografických metadát a automatizovanej tvorby bibliografických záznamov.

VYUŽITIE AI PRI TVORBE REŠERŠÍ

Rešeršná činnosť je jedným z kľúčových pilierov a výstupov bibliografickej práce. Zamestnanci SNK testujú a vyvíjajú nástroje, ktoré umožňujú využívať AI na spracovanie rešerší podľa zadaných kritérií, napríklad výber literatúry podľa autora, témy, obdobia vydania alebo iných špecifických parametrov. AI dokáže efektívne analyzovať rozsiahle databázy a priniesť relevantné výsledky s vysokou mierou presnosti. Okrem zrýchlenia procesu tak dochádza aj k minimalizácii chybovosti pri výbere záznamov.

Čitateľ, prípadne záujemca o rešerš prichádza do knižnice so základným zoznamom dokumentov, ktorý knihovník dopĺňa o ďalšie relevantné zdroje, články a informácie z databáz ako napríklad EBSCO. Je nutné podotknúť, že všetky zdroje generované po-

mocou AI je potrebné overovať – fenomén tzv. halucinovania umelej inteligencie je všeobecne známym faktom (Cox 2024). Heslo „*Dôveruj, ale preveruj*“ pre tento nástroj platí dvojnásobne. Prax totiž ukazuje, že čitatelia prichádzajú za knihovníkmi s požiadavkami na dokumenty, ktoré v skutočnosti neexistujú, pretože boli vymyslené AI nástrojmi dostupnými na internete. Následne nastáva sklamanie, keď si čitateľ uvedomí, že nemá dostatok relevantných zdrojov na študijné alebo výskumné účely. V tejto situácii zohráva kľúčovú rolu knihovník-rešeršér, ktorý ostáva aj naďalej nenahraditeľným sprievodcom vo svete kníh, článkov a databáz.

AI PRI KONTROLE BIBLIOGRAFICKÝCH METADÁT V SYSTÉME OPAC A KATALÓGU SNK

Kontrola kvality metadát je dôležitá najmä pri ich zverejňovaní vo verejných katalógoch. AI môže porovnávať existujúce záznamy s overenými a autorizovanými údajmi, kontrolovať nesúlad medzi poľami formátu MARC 21 (napr. 041 a 008), detegovať anomálie v zápise a automaticky navrhovať opravy (MARC 21 Format for Bibliographic Data 2024).

V SNK začali testovať pilotné riešenia, ktoré umožňujú detekciu nekonzistencií v poli 020, chybných zápisov v jazykových a geografických kódovaných údajoch či dopĺňanie chýbajúcich vecných hesiel (Pilotné testovanie 2025).

Zatiaľ nezodpovedanou otázkou ostáva spôsob nahradzania chybných bibliografických metadát, ktoré vznikli počas konverzií z rôznych knižnično-informačných systémov v rámci časových vrstiev viac ako

4. "Matica slovenská v národných dejinách" – Editor: Imrich Sedláč; Rok vydania: 2013. [Wikipedia](#)

Tieto knihy ti poskytnú hlbší pohľad na históriu a úlohu Matice slovenskej a Slovenskej národnej knižnice.

[Zdroje](#)

a keby som chcel 10 kníh o tejto téme?

Radoslav, pre hlbšie štúdium dejín Slovenskej národnej knižnice (SNK) a Matice slovenskej ti odporúčam nasledujúcich 10 kníh:

1. "Dejiny Slovenskej národnej knižnice" – Autor: Štefan Hanakovič; Rok vydania: 2013. [Heureka Knihy](#) +1
2. "Matica slovenská: dejiny a prítomnosť" – Autori: Tomáš Winkler, Michal Eliáš a kolektív; Rok vydania: 2003.
3. "Z dejín matic slovanských národov" – Autor: Michal Eliáš; Rok vydania: 2010.
4. "Zlatá kniha Matice slovenskej" – Autori: Michal Eliáš a Štefan Haviar; Rok vydania: 2008.
5. "Matica slovenská v národných dejinách" – Editor: Imrich Sedláč; Rok vydania: 2013.
6. "Vrastanie do času (Rozprávanie o Matici slovenskej)" – Autor: Tomáš Winkler; Rok vydania: 2013.
7. "Predsedovia Matice slovenskej 1863 – 2019" – Autori: Marián Gešper a Pavol Parenička; Rok vydania: 2019. [Wikipedia](#) +3
8. "Druhá budova Matice slovenskej: od myšlienky po súčasnosť" – Autor: Pavol Madura; Rok vydania: 2019. [Википедия — свободная энциклопедия](#) +2
9. "Národná svetlica" – Autori: Michal Eliáš a Vojtech Šarluška; Rok vydania: 1988.
10. "Z vôle ľudu obnovená" – Editori: Ivan Geguš a Miloš Kovačka; Rok vydania: 1969.

Tieto knihy ti poskytnú komplexný pohľad na históriu, významné osobnosti a udalosti spojené so Slovenskou národnou knižnicou a Maticou slovenskou.

UKÁŽKA VYGENEROVANEJ REŠERŠE NA TÉMU *DEJINY SLOVENSKEJ NÁRODNEJ KNIŽNICE* (CHATPGPT 4O)

40-ročnej databázy SNK. Je dôležité pripomenúť, že aj chybné konvertované metadáta môžu obsahovať cenné informácie, ktoré by sa pri tvorbe strojo-

vo spracovaných bibliografických záznamov nemali stratiť, ale efektívne editovať a umiestniť v štruktúre formátu MARC 21.

Mirka : Povešť / Věra Adlová ; Per. s češsk. I. Cholodovoj ; Ill'ustr. G. Filipovskogo

[Adlová, Věra, 1919-1999](#) [W](#)

Záznam 1 z 44

Vydavateľ Moskva : Detskaja literatura , 1975
Fyzický popis 108, [4] s. ; 8°
Ďalší autor(i) Cholodovoj, I. (trl)
Filipovskoj, G. (ilu)
Jazyk dokumentu rus

[Pridať do rešerše](#)

Exempláre	MARC záznam	Recenzie	Vydania	Ďalšie informácie
001	00805nam a2200253 a 4500			
003	vtls001260463			
005	20240314162600.0			
008	240314s1975---ySU	0	rus c	
035	\$a SNK000211306			
039	9 \$a 202403141626 \$b VLOAD \$c 202109281757 \$d VLOAD \$c 202109162037 \$d VLOAD \$c 201604041046 \$d VLC			
040	\$a SNK \$b slo \$c SNK \$e AACR2			
041 0	\$a rus			
044	\$a SU			
100 1	\$a Adlová, Věra, \$d 1919-1999 \$4 aut			
245 1 0	\$a Mirka \$b Povešť \$c Věra Adlová ; Per. s češsk. I. Cholodovoj ; Ill'ustr. G. Filipovskogo			
260	\$a Moskva \$b Detskaja literatura \$c 1975			
300	\$a 108, [4] s. \$c 8°			
700 1	\$a Cholodovoj, I. \$4 trl			
700 1	\$a Filipovskoj, G. \$4 ilu			
850	\$a Slovenská národná knižnica v Martine			
958	\$a RK			
958	\$a OND			
999	\$a VIRTUA4			

```

=LDR 20805nam 2200253 4 500
=008 240314s1975 ru III III 000 1 rus
=040 \\\$a SNK $b slo $c SNK $e AACR2
=041 1\\$a rus $h cze
=100 1\\$a Adlová, Věra, $d 1919–1999 4 aut
=240 10$a Mirka $l Rusky
=245 10$a Mirka $b povest $Věra Adlová ; per.
s češsk. I. Cholodovoj ; illustr. G. Filipovskogo
=260 \\\$a Moskva $b Detskaja literatura $ 1975
=300 \\\$a 108, [4] s. $c 21 sm
=655 \\\$7a české povesti $2 SNKPH
=700 1\\$a Cholodovoj, I. $4 trl
=700 1\\$a Slovenská národná knižnica v Martine
=958 \\\$a RK
=958 \\\$a OND
=999 \\\$a VIRTUA4

```

METADÁTA PO VYUŽITÍ AI –
UKÁŽKA STROJOM VYTVORENÉHO ZÁZNAMU

AUTOMATICKÁ TVORBA BIBLIOGRAFICKÝCH ZÁZNAMOV Z ÚDAJOV AGENTÚRY ISBN

Umělá inteligencia umožňuje spracúvať zoznamy ohlásených kníh pre agentúru ISBN. Na ich základe je možné vytvárať akvizičné bibliografické záznamy so základnými údajmi, ako autor, názov, vydavateľ, rok vydania či ISBN. AI zároveň na základe modelu dopĺňa aj predpokladaný žáner, predmet (t. j. obsah dokumentu) a jazyk originálu, z ktorého bol dokument preložený, ak ide o preklad. Takýto prístup šetrí čas, umožňuje rýchlejšiu prípravu záznamov pre Národnú bibliografiu a zároveň poskytuje východisko pre následnú kontrolu bibliografických metadát po fyzickom prijatí knihy do knižnice. Automaticky vytvorený záznam existuje v databáze len do momentu, kým katalogizátor nevykoná kontrolu bibliografic-

kých údajov a vecného opisu s cieľom pridať holding na identifikáciu exemplára dokumentu a následne zobraziť ako dostupný (sprístupniť) používateľovi na výpožičku. Záznam vytvorený pomocou AI sa po vygenerovaní vo formáte textového súboru importuje do knižnično-informačného systému, avšak len v prípade, že dané ISBN sa v databáze ešte nenachádza (*Interný manuál Agentúry ISBN SR 2025*). Tento krok zabezpečuje zníženie duplicitných záznamov v katalógu konzorcia KIS3G. Po kontrole a editácii katalogizátorom sa z bibliografického záznamu vymažú poznámky vytvorené AI. V súčasnej fáze testovania majú strojovo generované záznamy problém s diakritikou, čo si vyžaduje odborný zásah človeka. Uvedená skutočnosť potvrdzuje, že hoci je AI užitočným nástrojom v oblasti bibliografického spracovania, ľudský faktor zostáva nezastupiteľný v procese kontroly a tvorby kvalitných bibliografických metadát.

```

=LDR 00000nam 2200000 4500
=008 240227s2023 xo 000 0 slo
=020 \\\$a9788057402022
=040 \\\$aSNK$b slo$c SNK$erda
=041 0\\$a slo
=044 \\\$axo$c SK
=072 7\\$a538.9$xNanotechnológia$2konspekt
=080 \\\$a538.9$22011
=100 1\\$aSamuely, Tomáš$4aut
=245 10$aSkenovacia tunelová mikroskopia$cTomáš Samuely
=264 1\\$aKošice$bUniverzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach$c2023
=300 \\\$a1 zväzok
=336 \\\$atext$btxt$2rdacontent
=337 \\\$abez média$bn$2rdamedia
=338 \\\$azväzok$bnc$2rdacarrier
=500 \\\$aDacasny zaznam - fyzicka kopia este neprisla
=500 \\\$aVytvorené AI
=650 07$ananotechnológia$2SNKPH
=655 \\\$7$amonografie$2SNKPH
=852 \\\$aSlovenská národná knižnica

```

STROJOM VYTVORENÝ
AKVIZIČNÝ ZÁZNAM

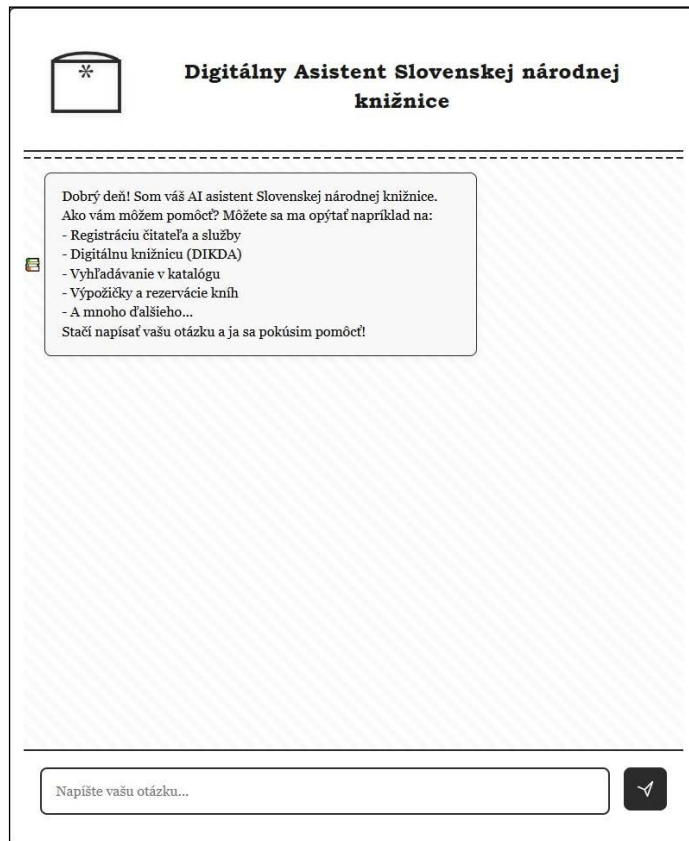
47 Júlové popoludnie	Krajčíková Bratislava	Zuzka Krajčíková	20240103 978-80-570-5499-3	1.vyd.	brož.	RRRRMMDD
50 Povedz iba slovo	Prihatný, I Bratislava	Kapucíni na Slovensku, Vydavateľstvo Minor	20240103 978-80-89888-35-1	1.vyd.	brož.	RRRRMMDD
51 Viera zmení tvoj svet	Sumrall, L Bratislava	Slovo života international	20240103 978-80-89165-72-8	2.vyd.	brož.	RRRRMMDD
57 Umelecký výskum. Prípar Zervan, M Bratislava		Vysoká škola výtvarných umení	20240103 978-80-8189-073-4	1.vyd.	brož.	RRRRMMDD
59 Ku koreňom	Pollág, Pe Poprad	Tatranská galéria	20240103 978-80-88851-85-1	1.vyd.	brož.	RRRRMMDD
71 Praktický návod na dojče Poloková, Bratislava		Slovart	2023 20240104 978-80-556-6364-7	3.vyd.	brož.	20240104
79 Zábavná matika - Oceán čísel Bratislava		Slovart	2023 20240104 978-80-556-6247-3	1.vyd.	brož.	20240104
80 Zábavná matika - Super ě Crivellini, Bratislava		Slovart	2023 20240104 978-80-556-6248-0	1.vyd.	brož.	20240104
86 Neviditeľný život Addie I Schwab, V Bratislava		Slovart	2023 20240104 978-80-556-6499-6	2.vyd.	brož.	20240104
88 R-i-e-k-a-n-ky Kmec, Ľuč Šamorín		L.A. Agency	20240104 978-80-974774-0-0	1.vyd.	brož.	RRRRMMDD
94 Žite ako mačka Garnier, S Bratislava		Albatros Media	2023 20240104 978-80-566-3504-9	1.vyd.	brož.	20240104
97 Design Strategy Tvorba n Baumann, Bratislava		Vysoká škola výtvarných umení	20240104 978-80-8189-074-1	1.vyd.	brož.	RRRRMMDD

ZOZNAM OHLÁSENÝCH KNÍH –
VÝSTUP AGENTÚRY ISBN

AI AKO BRÁNA K INFORMÁCIÁM PRE VEREJNOSŤ

AI sa stáva nielen nástrojom pre odborníkov, ale aj rozhraním sprostredkujúcim komunikáciu medzi knižnicou a jej používateľmi. V SNK sa v súčasnosti pripravuje nasadenie chatbotu, ktorý bude slúžiť ako sprievodca webovými stránkami, bude vedieť odpovedať na otázky týkajúce sa otváracích hodín, vyhľadávania v online katalógu, rezervácie dokumentov či práce s digitálnou knižnicou DIKDA (*Pilotné testovanie 2025; zákon č. 185/2015 Z. z.*). Cieľom je zjednodušiť orientáciu verejnosti v online prostredí knižnice a priblížiť jej služby aj tým, ktorí nemajú skúsenosti s tradičnou rešeršnou činnosťou.

Skúsenosti SNK ukazujú, že AI nie je hrozbou, ale príležitosťou (Černý a Fiala 2023). Pri správnom nastavení a odbornom dohľade môže AI výrazne prispieť k zvýšeniu kvality bibliografických služieb a metadát, ako aj k lepšej dostupnosti informácií pre verejnosť. Budúcnosť bibliografie tak bude neoddeliteľne spojená so spoluprácou človeka a stroja.

Digitálny Asistent Slovenskej národnej knižnice

Dobrý deň! Som váš AI asistent Slovenskej národnej knižnice. Ako vám môžem pomôcť? Môžete sa ma opýtať napríklad na:

- Registráciu čitateľa a služby
- Digitálnu knižnicu (DIKDA)
- Vyhľadávanie v katalógu
- Výpožičky a rezervácie kníh
- A mnoho ďalšieho...

Stačí napísať vašu otázku a ja sa pokúsím pomôcť!

Napište vašu otázku...

UKÁŽKA CHATBOTU V PROSTREDÍ SNK

ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV

- COX, Andrew M. 2024. Artificial intelligence in academic libraries. *The Journal of Academic Librarianship*. roč. 50, č. 6.
- ČERNÝ, Ján a Tomáš FIALA. 2023. Nachádzajú sa knižnice už pred bránou umelej inteligencie? Odhodlajú sa vstúpiť a využiť jej potenciál, alebo sa nechajú umelou inteligenciou pohltiť? *ITlib*. roč. 27, č. 1 – 2, s. 60 – 62.
- Functional Requirements for Bibliographic Records: Final Report*. 1998. München: K.G. Saur.
- Interný manuál Agentúry ISBN SR*. 2025. Martin: Slovenská národná knižnica.
- MARC 21 Format for Bibliographic Data*. 2024. Online. Washington: Library of Congress. Dostupné na: <https://www.loc.gov/marc/bibliographic/>. [zobrazené 2025-04-08].
- Pilotné testovanie nástrojov AI v kontrole bibliografických metadát a tvorbe rešerší*. 2025. Martin: Slovenská národná knižnica.
- Zákon č. 185/2015 Z. z. Autorský zákon*. 2015. Online. Bratislava: Ministerstvo kultúry SR. Dostupné na: <https://www.culture.gov.sk/wpcontent/uploads/2019/12/AZ.pdf>. [zobrazené 2025-04-08].